

Namazın Terkinin Küfür Oluşundaki İcma

Ebu Muaz el-Çubukâbâdî

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Meleklerle Âdem'e secde edin dediğimizde, secde etmişlerdi de, yalnız İblis dayatıp kibirlenmiş ve böylece kâfirlerden olmuştu.”** (Bakara 34)

Bu ayet namazın terkinin küfür olduğuna delalet etmektedir. Ayette bahsedilen yüz çevirme Allah'a ibadetin özü ve en önemlisi olan secdeden yüz çevirmedir.

“Haydi, şimdi Allah'a secde edin ve kulluğunuzu yerine getirin.” (Necm 62)

“Ey îman edenleri Rükû edin; secde edin; Rabbinize ibadet edin; hayır işleyin. Belki böylece kurtuluşa erersiniz” (Hac 77)

Bu yüz çevirme kibir sıfatıdır. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

“Zaten göklerde ve yerde bulunan bütün canlılar ve melekler, hiç büyüklük taslamadan Allah'a secde ederler” (Nahl 49)

İbadet; zillettir. Nitekim “tarikun muabbed” denilir. Yani zelim, çiğnenmiş yol. Allah için secde zilleti sergilemektir. Bu zilleti sergilemekle emrolunan bundan yüz çevirince büyüklenmiş olur. Böylece namazı terk eden kimse kâfirlerin bu sıfatıyla vasıflanmış olur:

“Onlara “rükû edin” denildiği zaman, rükû etmezler” (Murselat 48)

Bu, Allah'ın mahlûkatı yaratmadaki maksadından yüz çevirmedir. Zira şöyle buyurmuştur:

“Cinleri ve insanları ancak bana ibadet etmeleri için yarattım.” (Zariyat 56)

Kibrin ve zorbalığın aslı kalptedir. Nebî sallallahu aleyhi ve sellem yolun ortasından yürüyen ve “yol geniş” diyen bir kadın hakkında

“Onu bırakın o zorba bir kadındır” demiş sonra:

“Bu (zorbalık) ancak kalptedir”¹ buyurmuştur. Yine:

“Kimin kalbinde zerre ağırlığınca kibir varsa cennete giremez”² buyurmuştur. Lakin bir topluluk Allah’ın hükmüne itirazlarını dilleriyle ortaya koyar. Bu Allah’ın emrine karşı kibirlenmedir.

Diğer bir topluluk namazdan ve Allah için secdelerden yüz çevirerek bunu azalarıyla ortaya koymuşlardır. Bu da Allah’ın zatına karşı büyülenmedir.

İblis ise Allah için secdelerden yüz çevirmedi, bilakis O’nun emrine isyan etti. Allah’ın emrine isyan ettiği için onun masiyeti küfre vardı.

“Çamurdan yarattığına mı secde edeyim?” (İsra 61) dedi. Kibrini, hakkı reddetmesini ve insanların babasını küçük görmesini dilinde ortaya koydu. Nitekim Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Kibir hakkı inkâr etmek ve insanları küçük görmektir.”³

Bu gösteriyor ki kibir azalarda ortaya çıkmıştır. Yine küçük görme de azalarla meydana gelebilir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

“Suç işleyenler, dünyada iken îman edenlere gülüyorlardı. Yanlarından geçtikleri zaman, birbirlerine göz kırparlar, ailelerine dönünce de, yaptıklarıyla gülüşüp eğlenirlerdi” (Mutaffifin 29-31)

İblis’in yüz çevirip büyülenerek kâfirlerden olması Allah’ın emrine karşı büyülenmedir. Namazı ve Allah için secdeleri kasten terk ederek Allah Subhanehu ve Teâlâ’nın zatına karşı bu büyülenme ise daha tehlikelidir.

¹ Nesâî Sunenu'l-Kubrâ (10315)

² Muslim (91)

³ Muslim (91)

Şeyhulislam rahimehullah şöyle demiştir: “Allah Teâlâ hatırlatıldığı zaman secde etmeyenin ayetlerine iman etmemiş olacağını haber vererek şöyle buyurmuştur:

“Âyetlerimize iman edenler ancak kendilerine hatırlatıldığı zaman hemen secdeye kapananlar, büyüklük taslamadan hamd ile Rablannı tesbih edenlerdir...” (Secde 15) Bu ayet Allah için secde etmeyenin iman etmiş olmadığına delildir. Bu da namazı terk edenin kâfir olduğunu gösterir.”⁴

Yine en kuvvetli delillerden birisi Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’in:

“Kul ile küfr arasında namazın terki vardır”⁵ hadisidir. Burada küfür kelimesi marife olarak “el-kufr” şeklinde gelmiştir.

Yine Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Aramızdaki ahit namazdır. Namazı terk eden kâfir olur.”**⁶

Burada kastedilen dinden çıkaran büyük küfürdür.

Bu konuda sahabenin icma’ı nakledilmiştir.

Mücmel nakil:

1- Abdullah b. Şakik şöyle demiştir: “Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem’in ashabı namazın terki dışında amellerden birinin terkinin küfür görmezlerdi.”⁷

2- Ebu’z-Zubeyr, Cabir radiyallahu anh’e “Siz aranızda günahları küfür görür müydünüz?” diye sorunca şöyle demiştir: “Hayır.

⁴ Camiu’r-Resail ve’l-Mesail (6/295)

⁵ Muslim (82)

⁶ Tirmizî (2809) İbn Mâce (1079) Nesâî (463) Ahmed (5/346)

⁷ Tirmizî (2622)

Kul ile küfür arasında ancak namazın terki vardır.”⁸ Mucahid de Cabir radiyallahu anh’den benzerini rivayet etmiştir.⁹

3- Hasen el-Basri rahimehullah dedi ki: “Bana ulaştığına göre Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem’in ashabı: “Kul ile şirk koşması ve kâfir olması arasında özürsüz olarak namazı terk etmesi vardır” diyorlardı.”¹⁰

Mufasssal nakil:

1- Misver b. Mahrame radiyallahu anh, İbn Abbas radiyallahu anhuma ile beraber Ömer b. El-Hattab radiyallahu anh’in yanına girdiler ve: “Namaz ey müminlerin emiri!” Ömer radiyallahu anh dedi ki: “Evet, namazı terk edenin İslam’dan nasibi yoktur.” Yarasından kan aktığı halde namazı kıldı.”¹¹

2- Ali radiyallahu anh’den: “İslam’ın üç ayağı vardır. İman, namaz ve cemaat. İman olmadan namaz kabul edilmez. İman eden de namaz kılar.”¹²

3- İbn Mes’ud radiyallahu anh’in yanında: “Namazı terk ettiğini hiç görmedik” dediler. Bunun üzerine İbn Mes’ud dedi ki: “Namazın terki küfürdür.”¹³

4- Ebu’d-Derda radiyallahu anh’den: “Namazı olmayanın imanı yoktur.”¹⁴

⁸ Lalkâî İtikad (1537)

⁹ İbn Batta el-İbane (876)

¹⁰ İbn Batta el-İbane (877) Lalkai İtikad (1502, 1539) Hallal es-Sunne (1372)

¹¹ Muvatta (taharet 51) Abdurrazzak (579-581) Hallal, es-Sunne (1371)

¹² Lalkai İtikad (4/908) İbn Ebi Şeybe İman (113)

¹³ Lalkai İtikad (1534)

¹⁴ İbn Batta el-İbane (887) Lalkai İtikad (1536) Mervezi Tazimu Kadri’s-Salat (945) Hallal es-Sunne (1384)

5- İbn Abbas radiyallahu anhuma'dan: "Namazı terk eden kâfir olmuştur."¹⁵

6- Namazı terk edenin kâfir olduğu on altı sahabeden rivayet edilmiş olup, buna muhalefet eden bir sahabe bilinmemektedir. İbnu'l-Kayyim şöyle demiştir: "Daha önce bunun aynısı Muaz b. Cebel, Abdurrahman b. Avf ve Ebu Hureyre radiyallahu anhum'den zikredilmişti. Onlara muhalif olan bir sahabe bilinmemektedir."

Namazın terkinin küfür olduğu hususu, Ebu Hanife dışında üç imamdan da nakledilmiştir. Ebu Hanife ise imanın tanımı hususunda sünnete muhalefet etmiştir.

1- İmam Ahmed b. Hanbel'in namazı terki küfür gördüğü meşhurdur. Bunu Abdus b. Malik, Ahmed b. Hanbel'den rivayet etmiştir. Ahmed b. Hanbel'in Usulu's-Sunne adlı risalesinde bu husus beyan edilmektedir.

2- İbn Kesir, Meryem 59. Ayetinin tefsirinde (5/243) şöyle demiştir: "Bu yüzden seleften ve haleften imamlar ki İmam Ahmed'den ve İmam Şafii'den meşhur olduğu gibi, namazı terk edenin tekfir edilmesi görüşünde olmuşlardır." Bu görüşü Tahavi de Muşkilu'l-Asar'da İmam Şafii'den nakletmiştir.

3- Ebu'l-Velid el-Baci, el-Munteka'da (3/122) Malik'ten naklederek şöyle demiştir: "Yahudiliğe veya Hristiyanlığa irtidat eden mürtedin kestiği yenmez. Bunu İbn Habib rivayet etmiş ve şöyle demiştir:

"Namazı terk edenin ve namazı hafife alarak zayi edenin kestiği yenmez. Çünkü bu şekilde o irtidada yaklaşmıştır." Yine bana dedi ki:

"Malik'in ashabının tamamından anladığım da budur."

Mürcie'nin Bir Şüphesine Cevap

Mürcie'ye uyum gösteren bazı gevşek kimselerin namazın terkinin küfür olmadığını ispat için yayınladıkları bazı risalelerde, Bişr

¹⁵ Mervezi Tazimu Kadri's-Salat (939)

b. El-Mufaddal'ın Said b. Iyas el-Cerîrî'den rivayetinin zayıf sayılmaya çalışıldığı ile ilgili soru sorulması üzerine şu cevabı vermem gerekli oldu:

İbn Hibban dedi ki: "Said b. Iyas el-Cerîrî vefatından üç sene önce ihtilata uğradı fakat ihtilatı fahiş olmamıştır. Bu yüzden onu es-Sikat'ta zikrediyorum"

Abdullah b. Ahmed dedi ki: "Babam dedi ki: İbn Uleyye'ye "el-Ceriri ihtilata uğradı mı?" dedim. Dedi ki: "Hayır, sadece yaşlandı ve hassaslaştı."

El-İclî dedi ki: "Basralı'dır. Sikadır. Ömrünün sonlarında ihtilata uğradı. İhtilatından sonra rivayet edenler; Yezid b. Harun, İbnu'l-Mubarek, İbn Ebi Adiy, gibi küçükler (etbau't-tabiinin küçükleri) ihtilatından sonra rivayet etmişlerdir. Ondan sahih olarak rivayet edenlerden; Hammad b. Seleme, es-Sevri, Şu'be, İbn Uleyye ve Abdula'la O'ndan işitmesi en sahih olanlardır. Bunlar ihtilatından sekiz sene önce rivayet etmişlerdir."

Ebu Ubeyd el-Acurri de: "Ceriri'den en çok rivayet eden İsmail b. Uleyye'dir. Eyyub'a yetişen herkesin Ceriri'den işitmesi ceyyiddir" demiştir.

El-Ceriri 144 yılında vefat etmiştir.

Derim ki: Bişr b. Mufaddal etbau't-tabiin'in orta tabakasındandır. Buhari ve Muslim; Bişr b. El-Mufaddal'ın el-Ceriri'den rivayetiyle hüccet getirmiştir.¹⁶

Şeyh el-Elbani, Bişr – Ceriri yoluyla gelen rivayetlere sahih demiştir.¹⁷

Tirmizi'nin 2622 no'lu rivayeti namazın terkinin küfür olduğunda sahabe'nin icma ettiğine dair mevzubahis olan rivayettir. İbn Hacer de

¹⁶ Bkz.: Buhari, (2654, 6273, 6919) Muslim (913)

¹⁷ Bkz.: Ebû Dâvûd (1195) Tirmizî (1901, 2301, 2622, 3019)

bu rivayetin Buhari ve Muslim'in şartlarına göre sahih olduğunu ikrar etmiştir.¹⁸

Şuayb el-Arnaut da Ebû Dâvûd'un 1195 no'lu hadisi hakkında: "İsnadı sahih. Çünkü Bişr b. Mufaddal Said b. İyas el-Ceriri'den ihtilatından önce işitmiştir" demiştir. Bu aynı zamanda Muslim'in 913 no'lu rivayetidir.

Nitekim Burhanuddin el-Halebi'nin el-İgtibat kitabına ta'lik düşen Alauddün Ali Rıza, Buhari ve Muslim'in rivayet etmiş olmalarını, Bişr'in el-Ceriri'den ihtilatından önce işitmiş olmasının delili olarak zikretmiştir.¹⁹

Tahavi ve Elbani'nin İddia'larına Cevap

Ebu Hanife'nin mutaassıplarından Tahavi, Şerhu Muşkili'l-Asar'da (no:3185) şöyle zikrediyor:

حَدَّثَنَا فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ الْوَاسِطِيُّ قَالَ:
حَدَّثَنَا بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ شَقِيقٍ، عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: أَمَرَ بَعْدِي مِنْ عِبَادِ اللَّهِ أَنْ يُضْرَبَ فِي قَبْرِهِ مِائَةً جَلْدَةً،
فَلَمْ يَزَلْ يَسْأَلُ وَيَدْعُو حَتَّى صَارَتْ جَلْدَةً وَاحِدَةً، فَجُلِدَ جَلْدَةً وَاحِدَةً، فَأَمْتَلَأَ
قَبْرُهُ عَلَيْهِ نَارًا، فَلَمَّا ارْتَفَعَ عَنْهُ قَالَ: عَلَامَ جَلْدْتُمُونِي؟، قَالُوا: إِنَّكَ صَلَّيْتَ
صَلَاةً بَغَيْرِ طُهُورٍ، وَمَرَرْتَ عَلَى مَظْلُومٍ فَلَمْ تَنْصُرْهُ

Abdullah b. Mes'ud radiyallahu anh'den: Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

¹⁸ Tahricu'l-Keşşaf (1/204)

¹⁹ El-İgtibat (s.127 no:39)

“Allah’ın kullarından bir kula kabrinde yüz sopa vurulması emredildi. Adam sormaya ve son bir sopa kalıncaya kadar dua etmeye devam etti. Son sopa da vurulunca kabri ateşle doldu. Bu hal kendisinden kaldırılınca: “Neden bana vurdunuz?” dedi. Dediler ki: “Sen abdestsiz olarak bir namaz kıldın ve uğradığın bir mazluma yardım etmedin.”

Bu hadisin ardından Tahavi dedi ki: *“Bu, namazı vaktinden çıkıncaya kadar kılmadan terk eden kimseye Allah Azze ve Celle’nin duasına icabet ettiğini ve kişinin bu sebeple kafir olmadığını göstermektedir. Şayet kafir olsaydı, Allah Azze ve Celle’nin: “**Kafirlerin duası ancak sapmadır**” (Rad 14) kavline dâhil olurdu.”*

El-Elbani rahimehullah da bu hadisi es-Sahihâ’da (2774) zikreder ve hasen olduğuna hükmeder! Sonra da Tahavi’nin açıklamasını naklederek ikrar eder. Bu hadisi namazı inkâr etmeden terk eden kimsenin kâfir olmayacağına delil getirmektedirler.

Lakin rivayetin isnadında fahiş bir hata vardır ve aslında metin uydurma bir metindir. Şerhu Muşkilî’l-Asar kitabının bazı nüshalarında (b. Suleyman) ibaresini Cafer b. Suleyman ed-Dabai zanneden bazı yayıncılar bu ismi Cafer diye tespit edip basmışlardır.

Hâlbuki Amr b. Avn el-Vasiti’nin Cafer b. Suleyman’dan rivayeti yoktur. Yine Cafer b. Suleyman’ın da Asım’dan rivayeti yoktur. Amr b. Avn’ın kendisinden rivayet ettiği kişi Hafs b. Suleyman el-Kari’dir ve Hafs b. Suleyman’ın Asım’dan rivayeti vardır.

Nitekim Hafız Abdülhak el-İşbilî, Ahkamu’l-Kubra’da (3/208) bu hadisi Tahavi’nin isnadıyla; Fehd b. Suleyman - Amr b. Avn – (Hafs) b. Suleyman – Asım şeklinde bir isnadla zikretmiştir. Parantez arası Hafs ismini tayin eden Hafız Abdülhak rahimehullah’tır. İbn Sem’un da Emali’sinde (212) hadisin isnadında; “Hafs b. Suleyman” şeklinde zikretmiştir.

Hafs b. Suleyman el-Karî’ye gelince, o metruk bir ravidir.

İbn Ömer radiyallahu anhuma’dan zayıf isnadla: Taberani (12/443) Mecmau’z-Zevaid (7/268) Elbani Daifu’l-Cami (257) Isnadında Yahya b. Abdillâh el-Babillî ve Eyyub b. Nuheyk zayıftır.

Hafs b. Suleyman'ın bu metni merfu olarak rivayet etmede hata ettiğini gösteren şeylerden birisi, Abdumelik b. Habib'in Vasfu'l-Firdevs'teki (no:289)şu lafzıdır:

حدثني أسد بن موسى، عن يونس بن أبي إسحق، عن أبيه أن رجلاً من أهل القرآن أوتي إلى قبره، فقيل له: إنا ضاربوك مائة ضربة من عذاب الله، فلم يزل يناشدهم، وينقصونه ضربة ضربة حتى بقيت ضربة، فقيل له: ليس بد منها، فقال لهم: ففيم تضربوني؟ فقالوا: لا نخبرك حتى نضربك، فضربه فاضطرم قبره عليه ناراً، ثم أعيد فيه الروح، فقال لهم: فيم ضربتموني؟ فقيل له: استنصر بك مظلوم فلم تنصره، وصليت يوماً بغير وضوء

“Bana Esed b. Musa, Yunus b. Ebi İshak'tan, o da babasından şunu rivayet etti: “Kur'an ehlinden bir adam kabrine konulunca ona:

“Biz sana Allah'ın azabı olarak yüz sopa vuracağız.” O da onlara yalvarmaya devam etti. Ta ki son bir darbe kalmıştı, ona denildi ki:

“Bunun da sana vurulması kaçınılmazdır.” Adam:

“Peki, beni neden dövüyorsunuz?” dedi. Dediler ki:

“Bunu da vurmadıkça söylemeyeceğiz.” Sonra son darbeyi de vurdular, kabri ateşle doldu. Sonra kendisine rahatlık tekrar geldi. Adam onlara dedi ki:

“Beni neden dövdünüz?” onlar da dediler ki:

“Bir mazlum senden yardım istedi, yardım etmedin. Bir gün de abdestsiz olarak namaz kılmıştın.”

İbn Ebi Şeybe (7/152), Abdurrazzak (3/588) Hennad b. es-Serî ve İbn Ebi'd-Dunya, Amr b. Şurahbil'den rivayet ediyorlar:

مَاتَ رَجُلٌ يَرُوءَنَّ أَن عِنْدَهُ وَرَعًا فَأَتَى فِي قَبْرِهِ فَقِيلَ إِنَّ جَالِدُوكَ مِائَةٌ جِلْدَةً
مِنْ عَذَابِ اللَّهِ فَقَالَ فِيمَ تَجْلِدُونِي فَقَدْ كُنْتُ أَتَوَقَّى وَأَتَوَرَّعُ فَقِيلَ خَمْسُونَ فَلَمْ
يَزَالُوا يَنَاقِصُونَ حَتَّى صَارَ إِلَى جِلْدَةٍ فَجُلِدَ فَالْتَهَبَ الْقَبْرُ عَلَيْهِ نَارًا وَهَلَكَ الرَّجُلُ
ثُمَّ أُعِيدَ فَقَالَ فِيمَ جُلِدْتُمُونِي قَالُوا صَلَّيْتَ يَوْمًا وَأَنْتَ عَلَى غَيْرِ وَضُوءٍ وَمَرَرْتَ
بِمَظْلُومٍ يَسْتَغِيثُ فَلَمْ تَغْثِهِ

“Verâ sahibi birisi olarak görünen bir adam öldü. Kabrine gelip:

“Sana Allah’tan bir azap olarak yüz sopa vuracağz” denildi.
Adam:

“Neden bana vuracaksınız, ben kötülüklerden sakınır, Allah’tan korkardım” dedi. Ona:

“Elli sopa vuralım” denildi. Böylece bir sopaya ininceye kadar aralarında konuşma devam etti. O sopa vurulunca kabri ateşle tutuştu. Adam helak olup tekrar diriltilince:

“Neden bana vurdunuz?” dedi. Onlar: “Bir gün âbdestsiz olarak namaz kıldın ve yardım isteyen mazlumun yanından geçerken, yardım etmedin” dediler.”

Görüldüğü gibi metin, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem üzerine uydurulmuştur. Üstelik sahih ve sarih naslara muhalefet içermektedir.

Fakat Tahavi ve el-Elbani, hevalarına uyduğu için bu uydurmayı, namazın terkinin küfür olmadığı iddiasına delil getirmek için isnadını incelememişlerdir!